

Tatjana Čeh
**SODOBNI
RELIGIJSKI
MISIJONARJI
V SLOVENIJI.
EMPIRIČNA
PREVERBA
STARKOVIH
RAZLOGOV ZA
USPEH OZ.
PROPAD
RELIGIJSKIH
GIBANJ**

STR. 33-54

LEBARŠKA POT 19
SI-1217 VODICE
E-NASLOV: CEH.TATJANA@GMAIL.COM

::POVZETEK

ČLANEK PREDSTAVLJA DVE NOVI religijski gibanji (NRG) v Sloveniji, ki imata v svojo doktrino kot vrednoto vključen tudi proselitizem, in sicer Cerkev Jezusa Kristusa svetih iz poslednjih dni (bolj znani kot mormoni) in Krščansko društvo Novo Življenje. Utemeljitev njunih umestitev med NRG sledi primerjava njunih doktrin, organizacije, delovanj v slovenskem prostoru, še posebej njuno misijonarsko delovanje. Na podlagi raziskovalnih rezultatov, pridobljenih s kvalitativnimi raziskovalnimi metodami, primerjamo opazovani NRG v okviru desetih Starkovih razlogov za uspeh oz. propad religijskih gibanj. Primerjava pokaže, da je Cerkev Jezusa Kristusa svetih iz poslednjih dni izrazito bolj organizirana, tako na področju financiranja, delovanja, kot tudi pri načinu misijonarskega dela. Prav tako je njeno delovanje, kot tudi njena doktrina bližje Starkovemu modelu uspešnosti, kar dejansko ustreza tudi širitvi članstva - torej Starkova teorija v opazovanem primeru dejansko ustreza empiričnemu religijskemu dogajanju.

Gljučne besede: nova religijska gibanja, misijonarji, teorija religije, Rodney Stark

ABSTRACT

CONTEMPORARY RELIGIOUS MISSIONARIES IN SLOVENIA. AN EMPIRICAL VERIFICATION OF STARK'S REASONS FOR SUCCESS OR FAILURE OF RELIGIOUS MOVEMENTS

The article focuses on two new religious movements (NRM) in Slovenia, both of which include the value of proselytism in their doctrine - The Church of Jesus Christ of the Latter Days (Mormons) and the Christian Community New Life. The establishment of their placement among the NRM is followed by the comparison of their doctrines, organization, activities in Slovenia and above all their missionary activity. The article compares the observed NRM within the frame of ten Stark reasons for religious movement success or failure on the basis of research results, attained with the help of qualitative research methods. This comparison clearly shows that the Church of Jesus Christ of the Latter Days is more efficiently organized not only in the field of financing and other activities, but also in their method of missionary work. Furthermore it is its activity as well as its doctrine that are closer to the Stark model of success, which in fact fit the membership enlargement. The Stark theory thus matches the empirical religious activity in this example.

Key words: new religious movements, missionaries, the theory of religion, Rodney Stark

::1. UVOD

Nepoznano in drugačno ljudi plaši. Opazovani misijonarji v Sloveniji delujejo dve desetletji. Tako ne moremo govoriti o njihovi dolgoročni prisotnosti, prav tako pa tudi ne o sprejetju misijonarjev in razumevanju njihovega dela kot običajnem pojavu v družbi. Reakcije na njihovo delovanje so zato tudi zelo burne. Napačne predstave, govornice, zavajajoče informacije in pristranski jezik medijev ter zanemarjanje področja s strani stroke ne morejo voditi k strnejšemu in kakovostnejšem sobivanju. To mora biti jasen namen proučevanja sicer širokega področja kot je sociologija religije.

Poleg tega Clarke (2006: 7) opozarja, da pojava novih religijskih gibanj (v nadaljevanju NRG) ne moremo odsloviti kot nepomembnega ali marginalnega v smislu njihovega vpliva na oblikovanje religije v modernem svetu, saj so NRG globalna v smislu, da se praktično nahajajo v vseh družbah sveta, poleg tega pa je pomembno tudi dejstvo, da mnoga od njih postajajo globalne religije (nahajajo se na več ali vseh kontinentih) na svoj način in so kot take glavni akterji v oblikovanju vsebine ter oblike religij in še zlasti spiritualnosti v modernem svetu.

Tako bi metode misijonarjev morale biti pomembne za vsakogar, ki ga zanima proučevanje modificiranja oziroma spreminjanja družbenih prepričanj, odnosov, vrednot in obnašanj ne le na področju sociologije religije, temveč tudi v najširšem okviru proučevanja družbe, saj gre pri misijonarjih za manjšo skupino ali le nekaj posameznikov, ki želijo spremeniti religijske odnose, prepričanja in prakse kot tudi kulturne karakteristike določene družbe meni Russell (1996: 13).

Cavalcanti (2005: 394) dodaja, da je proučevanje človekovega delovanja na področju religijskega širjenja precej podobno proučevanju človekovega delovanja na drugih področjih, saj obogati naše razumevanje, in nam pove, kako so ideje, navade in organizacijske strukture utelešene s strani edinstvenih, individualnih akterjev.

Glede na aktualnost, neraziskanost in dejansko tudi pomembnost področja je bil torej osnovni cilj raziskovanja pridobitev temeljnih informacij o dveh novih religijskih gibanjih, ki predstavljata alternativo in torej tekmujeta z večinskim katoliškim naukom in ostalimi "ponudniki" na sodobnem religijskem trgu, in sicer o Cerkvi Jezusa Kristusa svetih iz poslednjih dni (mormonih) in Krščanskemu društvu Novo življenje (v nadaljevanju Novo Življenje).

Za namene doseganja omenjenega cilja je bila potrebna pridobitev informacij o njunem razvoju, religijski praksi, in načinih misijonarske dejavnosti ter razmišljanja samih misijonarjev o njihovem delu. Predstavljene bodo ugotovitve in primerjave njihovih religioznih izkušenj ter načini soočanja z drugačnim kulturnim okoljem, priprave, ki jih imajo za to nalogo, ter kakšni so njihovi občutki ob vrnitvi. Na podlagi (1) poglobljenih intervjujev z misijonarji v Sloveniji in tudi tistimi, ki so se z misije že vrnili domov v ZDA, in (2) daljšega kontinuiranega opazovanja z udeležbo, ki je vključevalo eno in več-dnevne izlete, športne dogodke, večerne zabave, dogodke ob praznovanju praznikov, obiskovanje obredja, tečajev, ter tudi druženje z misijonarji v njihovem prostem času, se v okviru Starkovih desetih dejavnikov uspeha lotimo tudi ocenjevanja (ne)uspešnosti opazovanih NRG in dodamo lastna opažanja.

Ob tem takoj trčimo ob zagotovo težavno definiranje (ne)uspešnosti. Uspešnost lahko definiramo kot prizadevanje, delovanje za doseg določenega zelenega, pričakovanega cilja, rezultata. Po Starku (2006: 259) imajo praktično vse nove skupine skupno eno stvar: morebiten propad, kar lahko označimo za popoln neuspeh. In čeprav je praktično nemogoče izračunati (ne)uspešnost rasti navaja, da bo le eno gibanje izmed tisočih pritegnilo več kot 100.000 članov in preživelo celo stoletje.

V skladu s tem je potrebno opozoriti, da se lahko želeno in pričakovano med religijskimi gibanji pomembno razlikuje. Medtem ko so določene religijske skupnosti introvertne - želijo se distancirati od sveta, pa so tiste s poudarjenim proselitističnim delovanjem obrnjene navzven. Na podlagi opazovanj tako mormoni kot tudi Novo Življenje sodita med slednje in torej želita pridobiti in tudi "rešiti" čim večje število "grešnikov". Kadar je cilj religijske skupine preživeti, je nujno povečevanje števila članov tako zaradi smrtnosti članov (čeprav so v NRG praviloma vključene večinoma mlajše generacije, pa je med mormoni nekaj tudi starejših članov) kot tudi zaradi morebitnih izstopov. Rodnost v začetnih obdobjih NRG ne more pokrivati izgube članov zaradi zgoraj naštetih dejavnikov, zato je nujni pogoj za uspešnost religijskih gibanj pridobivanje novih vernikov. Aktivni način soočanja NRG s tem problemom je vključevanje misijonarskega dela v doktrino samo in v povezavi s tem aktivno rekrutiranje misijonarjev, kar lahko zasledimo pri obeh opazovanih NRG.

::2. PREDSTAVITEV PRIMERJANIH NRG

::2.1 Cerkev Jezusa Kristusa svetih iz poslednjih dni

:Nastanek in razvoj

Cerkev Jezusa Kristusa svetih iz poslednjih dni je bila ustanovljena v letih 1820-1830 v zvezni državi New York, njen ustanovitelj pa je bil Joseph Smith. Število članov naj bi danes že presegalo 12 milijonov. Prisotni so v več kot stotih državah sveta. V Evropi bi jih lahko uvrstili med nova religijska gibanja, medtem ko v ZDA predstavljajo denominacijo, v zvezni državi Utah pa bi lahko govorili celo o cerkvi. Po nekaterih ocenah namreč mormoni predstavljajo 51 % populacije v Utahu, druge ocene pa govorijo celo o 69 %. Kot navaja Smrke (2000: 211) ima verska skupnost mormonov rast kot le redko katera druga, in sicer znaša kar 43 % na desetletje v zadnjih treh desetletjih.

To relativno visoko in stalno rast mormonov Stark in Finke (Beckford 2003: 65) razlagata s pomočjo svoje teorije racionalne izbire, natančneje s pogoji religijske vitalnosti. Rast mormonov razlagata torej v okviru dejavnikov, kot so njihova ekskluzivnost, visoke zahteve za člane in delitev kongregacij, ko njihovo število preseže kritično mejo.

:Doktrina

Verovanje mormonov opisuje 13 členov vere, ki jih je napisal Joseph Smith (Ballard 1993: 83-100), prvi pa se glasi: "Verujemo v Boga, večnega Očeta in njegovega Sina, Jezusa Kristusa in Svetega Duha". Členi določajo tako verovanje kot tudi ureditev cerkve. Mormoni verjamejo, da so ljudje kaznovani za svoj osebni greh (in ne za Evin in Adamov padec), lahko pa se rešijo s pomočjo Kristusove odkupne daritve in s sledenjem evangelijskim napotkom. Verjamejo v dar jezikov, prerokovanja, razodetja in videnja. Novi Jeruzalem (Sion) naj bi zrasel na ameriškem kontinentu. Členi priznavajo pravico verovanja v druge veroizpovedi in priznavajo posvetno oblast.

Mnogi člani cerkve služijo kot misijonarji za obdobje 18. ali 24. mesecev, ponavadi preden si ustvarijo družino, torej pred poroko ali odhodom na univerzo ali pa v starosti, ko otroci že odidejo od doma. Minimalna starost, ki je pogoj za odhod na misijonarsko delo, je pri fantih 19 in pri dekletih 21 let. Na misijo pogosteje odhajajo fantje, saj se mnoga dekleta do svojega 21 leta že poročijo.

:Obredje

Krst se lahko opravlja torej tudi za preminule, kar za živeče predstavlja versko dolžnost oz. obvezo, da spoznajo, kdo so bili njihovi predniki - sorodniki in jih tudi krstijo. Na ta način si zagotovijo združitev družine v posmrtnem življenju. Krst predstavlja popolna potopitev v vodi in se lahko opravi, kot že omenjeno, najmanj pri osmih letih starosti.

Zakrament, košček kruha in požirek vode, prejmejo vsako nedeljo vsi verniki. Mormonom je po doktrini prepovedano uživanje alkoholnih, pa tudi poživljajočih pijač (kava, pravi čaj, ...), drog in tobaka. Tudi to je verjeten razlog, da je smrtnost zaradi bolezni srca in rakavih obolenj med mormoni v zvezni državi Utah veliko nižja kot med ostalim ameriškim prebivalstvom.

Nedeljski obred traja tri ure in je sestavljen iz treh delov v naslednjem vrstnem redu: zakramentni sestanek, nedeljska šola za mlade (učenje o evangeliju) oziroma sestanek starešin (poglobljeno preučevanje evangelija) in srečanje vernikov glede na spol, torej ločeni skupini moških in žensk. Nedelja je dan, namenjen Bogu. Na ta dan gredo verniki, kot že omenjeno, v cerkev, spodbuja pa se jih tudi, da doma berejo svete spise. Prepovedano je zapravljanje denarja, prodaja (česarkoli), delo, obiskovanje športnih prireditev, tudi gledanje televizije je dovoljeno le v primeru, da gre za cerkvene vsebine.

:Sveti spisi

Poleg Biblije je mormonom sveta tudi Mormonova knjiga (prvič natisnjena 1830). Po verovanju članov, je le ta zapis pričevanja prerokov, ki naj bi živeli na ozemlju današnjih ZDA 600 let pr.n.št. Smith je razvil doktrinarne ideje tudi izven obeh knjig in tako pomembno spremenil cerkveno življenje.

The Doctrine and Covenants (nauk in zaveze) se zaradi novih razodetij ukvarjajo s sodobnimi temami o praktičnih vidikih cerkvene organizacije. Moralna napotila vernikom pa vsebuje tudi Beseda modrosti (Word of Wisdom).

:Mormoni v Sloveniji

Cerkev je bila v Sloveniji uradno registrirana marca leta 1991. Na območju pa so delovali že leta 1990. Takrat so najeli prve prostore in prišli so prvi misijonarji. Dve leti kasneje sta bili ustanovljeni še "veji" v Celju in Mariboru. Po njihovih podatkih imajo v Sloveniji okoli 300 članov in 40 ameriških misijonarjev (v letu 2007 v primerjavi s 23 v letu 2002). Leta 2002 je izšel slovenski prevod Mormonove knjige. Skupnost v Ljubljani se nahaja v najetih prostorih na Celovški cesti 34. Gradnja kapele v Šiški v Ljubljani je že skoraj

končana in ni povzročila večje medijske pozornosti. Slovenija od leta 2003 sodi pod misijon Zagreb - Hrvaška, ki zajema Slovenijo, Hrvaško, Bosno in Hercegovino, Črno goro in Kosovo. Misijon sodi v zbor vzhodne Evrope. Verniki Slovenije imajo v njem enega predstavnika.

V okviru cerkve potekajo še številne druge aktivnosti: zborovske vaje, tečaji angleščine in francoščine, plesa, aktivnosti namenjene študentom (pink-ponk, namizni nogomet, šah, pikado itd.), konference in druge posebne aktivnosti, enkrat letno pa v slovenščini izide tudi revija Liahona, v katero lahko članke prispevajo tudi člani.

Kljub večinoma objektivnemu poročanju medijev pa ne moremo spregledati napačnega in zavajajočega poročanja Škafarja (2001: 83) v reviji Ognjišče:¹ "Kot konservativci črnecem ne priznavajo enakopravnosti in jim ne dovoljujejo služb v svoji Cerkvi. Rasizem si razlagajo z verskimi razlogi." Podatek ni resničen, saj od leta 1978 (sicer res relativno pozno) ne obstaja nobenih omejitev glede rase, kot tudi glede barve kože in sicer tako za vstop, kot tudi za opravljanje cerkvenih služb.

::2.2 Krščansko društvo Novo Življenje

Novo Življenje je mednarodna študentska krščanska ekumenska organizacija, ki sodi v širše binkoštno gibanje. Društvo je bilo prvotno ustanovljeno v Kaliforniji leta 1955. Ustanovil ga je poslovnež Bill Bright, sedaj pa deluje v več kot 180 državah sveta. Kot društvo je v Sloveniji registrirano od leta 1998, čeprav lahko zasledimo podatke, ki govorijo o več kot dvajsetletni zgodovini delovanja v Sloveniji. Redno organizirajo srečanja po domovih članov z različnimi tematikami (indijska kuhinja, potopisi, filmski večeri, božične zabave ...).

Člani se izogibajo uporabi izraza religija, še bolj nasprotujejo definiciji NRG. Raje povedo, da razvijajo osebni odnos do boga. Religija jim predstavlja sistem pravil obnašanja in kaznovanja, ki naj bi zagotovil pot v nebesa oziroma v pekel, zato se v tej definiciji ne prepoznajo. Prepričanja črpajo iz Svetega pisma. Jedro prepričanja je odnos do Jezusa Kristusa. Človek mora sprejeti Jezusa Kristusa in sprejeti njegovo smrt na križu kot odrešitev za lastne grehe. Po dejanju sprejetja Jezusa se v človeka naseli sveti duh. Prepričani so, da po sprejetju Jezusa v primeru smrti odideš v nebesa, ne glede na svoja dejanja. Za slaba dejanja se je namreč žrtvoval Jezus. Poleg tega verjamejo, da se ko "resnično" sprejmeš Jezusa, zgodi sprememba v srcu in postaneš boljši človek. Molitev je redna praksa, vendar ne uporabljajo "obrazcev molitve", temveč spodbujajo pogovor z Bogom. Skupina namreč poudarja osebni odnos, ne-

¹Podobno v njegovi knjigi Verstva, sekte in novodobna gibanja.

kakšno prijateljstvo, ki ga je potrebno razviti v odnosu do Boga. Izrecnih omejitev ne poznajo, kljub temu pa jih lahko opredelimo kot konservativne. V evolucijo ne verjamejo, verjamejo pa v konec sveta, vendar naj točnega datuma ne bi vedel niti Jezus.

Priznavajo razlike med položajem in vlogo moških in žensk ter se pri tem sklicujejo na Biblijo. Trdijo, da sta različna spola primerna vsak za svoje naloge. Pri tem je potrebno poudariti, da v resnici ne gre za ostro diskriminatorne oblike razločevanja. Ženske lahko vodijo srečanja žensk, študije Biblije za dekleta ali ženske, ne pa srečanj, na katerih sta prisotna oba spola.

Uradnega članstva ne poznajo. Raje govorijo o številu študentov, s katerimi imajo stike. Tako trenutna misijonarka enkrat tedensko vodi študije Biblije, ki se jih udeležujejo 3 študentke, od katerih se ena od teh srečuje še z dvema in ju uči sama. Na njihove "zabave" oziroma srečanja vabijo vsakogar, kljub temu pa so ozko specializirani za novačenje študentske populacije.

Nedeljsko obredje imajo v prostorih binkoštna cerkve, in sicer v okviru The International Church of Ljubljana, na Celovski cesti 70, ob 17h. Zakrament predstavljata grozdni sok in hostija, prejmejo pa ga le enkrat mesečno in ne vsako nedeljo. Študentov pa tja pravzaprav ne vabijo, saj mladim zatrjujejo, da to kar učijo ni religija. To lahko razumemo v okviru odklonilnih reakcij, s katerimi se srečujejo mnoga NRG ali pa je proces priznavanja njihove "resnosti" dolgotrajen (česar pa si Novo Življenje pravzaprav sploh ne želi).

Dostop do srečanj in izletov društva je omogočen tudi tistim, ki jasno izrazijo svoje ne-verovanje. Kljub temu je potrebno omeniti krst, ki ga opravijo, ko je posameznik nanj pripravljen. Katoliški krst ne izključuje ponovnega krsta v društvu, saj infantilni krst ni bil zavestna odločitev člana. Člani nimajo nikakršnih obveznosti. Težko je govoriti o številu članov, saj nekateri člani prepričanja društva ne sprejemajo v celoti, nekateri t.i. člani se srečanj udeležijo le občasno, spet drugi pridejo le nekajkrat ipd. Jedro društva predstavljata Američana Dale McFerron in Don Green. V Sloveniji od leta 1997 opravljata delo misijonarja. Ker poudarjajo druženje kristjanov nasploh, je ločnica med organiziranimi in neorganiziranimi dejavnostmi skupnosti skoraj popolnoma zabrisana. Srečanja se ponavadi začnejo povsem neformalno, običajno je prisotna hrana. Šele na koncu poteka običajno molitev ali predstavitev zgodbe iz svetega pisma ali kakšna druga oblika pridige. Zelo pogoste so tudi osebne izpovedi, kako je kdo sprejel Jezusa in kako mu je to spremenilo življenje.

Študentje jih lahko vsako leto srečajo na Študentski areni. Pogosto delijo brezplačne zgoščenke s pesmimi s krščansko vsebino in avtorji. Lahko trdimo, da se društvo zelo načrtno loteva širjenja sporočila in svoje prakse med nečlani skupnosti. Sem sodijo predstavitve na študentski areni, deljenje zgoščenk, opravljanje kvazi raziskovanj - natančnejše anket, delovanje misijonarjev iz

Amerike, izleti, potopisna predavanja, božične, rojstnodnevne zabave, itd. Vsekakor pa na vsaki od teh aktivnosti širijo svoja prepričanja.

Prvomajski izleti so primerljivi z duhovnimi vajami mladih, ki jih izvaja katoliška cerkev tudi v Sloveniji. Urnik na izletu je relativno strogo določen. Na izlet povabijo vsakogar, ki bi želel iti. Izletov ne pogojujejo z verovanjem. Vsekakor pa je namen izletov spreobrnitev. Ponosni so na dejstvo, da je na vsakem izletu postal kristjan vsaj nekdo. Skušajo ga organizirati vsako leto, toda to zaradi pomanjkanja interesa ni vedno možno. Ob vprašanju o uspešnosti ena od misijonark pravi, da ni mnenja, da so bili dosedanji misijonarji neuspešni, ampak da so "pripravljali teren".

::3. STARKOV POPRAVLJEN MODEL VZROKOV ZA USPEH ALI PROPAD RELIGIJSKIH GIBANJ

Izvorni model, prvič objavljen v letu 1987, je Stark namenil izključno proučevanju (kot se izrazi sam) sektnih gibanj z omejitvijo na nove religije (kultna gibanja) s poudarkom na krščanstvu, islamu in sodobnemu uspehu mormonizma. V upanju, da se bo popravljeni model pogosteje uporabljal med terenskimi raziskovalci, ga je dopolnil tako, da je primeren za proučevanje vseh religijskih gibanj. Model je pravzaprav enostaven: bolj kot se NRG v svoji vsebini, organizaciji, pogojih itd. približa desetim dimenzijam oz. točkam modela, večje so verjetnosti za uspeh oz. preživetje. Ključno za poznejšo preveritev modela je njegovo poznavanje (glej Stark, 2003/2006: 259-270). Stark prične s tezo, da ljudje raje manj kot več spreminjajo v preteklosti že pridobljeni kulturni kapital:

1. Ohranjanje kulturne stalnosti z običajnimi verovanji družbe v kateri gibanje išče konvertite:

Po Starkovih predvidevanjih naj bi se oseba s krščanskim ozadjem med odločanjem za pridružitve mormonom ali Hare Krišni, verjetneje pridružila mormonom, saj le ti od nje ne zahtevajo, da zavrže že pridobljeni kulturni kapital v letih socializacije, temveč le doda določena verovanja. Načelo ohranjanja kulturnega kapitala predvideva in razlaga, zakaj velika večina konvertitov izhajajočih iz krščanskega okolja raje izbere mormonsko doktrino kot druge, bolj eksotične možnosti. Tako je torej razumljiva številčna prednost Jehovovih prič pred mormoni v Evropi, medtem ko v Aziji prvi nimajo prednosti v obliki kulturnega kapitala pred slednjimi, kar se ujema z rezultati v regiji - obe skupini imata približno enako številčno članstvo.

Četudi je določeno verovanje povsem tuje za izbrano okolje, lahko prilagoditve in/ali dopustitve določenih praks to verovanje naredijo spre-

jemljivejše. Cavalcanti (2002: 424) ima kulturno prilagoditev za ključni dejavnik neodvisnih misij, ki delujejo na odprtih religijskih trgih. Kot trdi to pospeši oziroma olajša "prevod" tujih religijskih praks in doktrin v načine, ki so bolj sprejemljivi za lokalno kulturo. Kulturna prilagoditev določene aspekte prakse naredi bolj privlačne za lokalno prebivalstvo in določene dele veroizpovedi bolj razumljive.

Pri tem ne smemo pozabiti na dejstvo, da so v 19. stoletju ameriški misijonarji v tujini lažje širili svojo vero, saj je bila njihova domača dežela videna kot dežela ameriškega uspeha (Cavalcanti 2002: 425). Danes je ameriška zunanja politika deležna čedalje več negativnih odzivov in ZDA niso več brezpogojno videne kot dežela sanj. Večja je kritičnost, pogosta je tudi vsesplošna anti-ameriška pozicija, posledično pa imajo misijonarji težje delo pri širjenju svojega prepričanja.

2. NRG bodo verjetneje uspela, če so *njihove doktrine ne-empirične*: Religijska gibanja ne potrebujejo zagotavljati tostranske izpolnitve nagrad. Najbolj dragocene nagrade lahko ostanejo izven možnosti preverjanja, saj so obljubljene za onostranstvo. Pa vendar se nekatera gibanja poslužujejo preverljivih obljub npr. natančne napovedi o koncu sveta, prihodu odrešenika. Čeprav take natančne napovedi sprva sicer lahko povzročijo rast članstva, pa napačnost napovedi povzroči drastični padec članstva in so tako za gibanje na dolgi rok škodljive.
3. *Srednja stopnja napetosti z okolico* - so stroga, vendar v določenih mejah: Religijska gibanja morajo svojim članom ponuditi religijsko kulturo, ki se ločuje od splošne, sekularne kulture. Strogost se nanaša na poseben in drugačen življenjski stil ali moralnost v osebnem ali družinskem življenju na področjih kot so: oblačenje, prehranjevanje, pitje, zabava, poraba prostega časa, spolnost, vzgoja otrok in podobno, medtem ko skupina ni stroga, če na naštetih področjih pritrjuje trenutnemu večinskemu življenjskemu stilu. Na prvi pogled se zdi, da stroga pravila povzročijo, da se določena religija zdi manj privlačna. Toda prisotnost zahtev omogoči gibanjem, da se izognejo članom, ki želijo od skupnosti potegniti le koristi in nič prispevati (t.i. free-riderji), na drugi strani pa jasna pravila gibanja okrepijo vezi med člani in prav tako povečajo intenzivnost participacije kot tudi kredibilnost religijske kulture. Seveda morajo obstajati razumne meje strogosti - prevelike zahteve lahko morebitne nove člane odženejo. Pa vendar je Kelley (v Introvigne, 2001) že leta 1972 predvidel rast konservativnih cerkva. Tako naj bi se v naraščajoče liberalni družbi konservativni ljudje raje pridružili strožji obliki religije.
4. Za uspeh religijskega gibanja je potrebno *legitimno vodstvo z ustrežno stopnjo avtoritete*

Primerna avtoriteta potrebuje jasno doktrinarno utemeljitev za učinkovito in legitimno vodstvo. Avtoriteto imamo za legitimnejšo, prav tako pa pridobiva na učinkovitosti, če se njeni člani štejejo med udeležence v sistemu podeljevanja avtoritete. Obstaja več dejavnikov podlage za legitimnost avtoritete: posebne sposobnosti, izkušnje itd. Doktrina religijskega gibanja pa mora definirati osnove vodenja, pri čemer mora odgovoriti na vprašanja kot so: kdo lahko vodi, kako se vodstvo pridobi, kakšno moč ima vodstvo, kot tudi čigava razodetja so legitimna in čigava ne. Če religijska kultura dovoljuje verska razodetja, govorjenje v transu in podobno, lahko to, v kolikor je to omogočeno vsakemu članu, postavlja avtoriteti poseben izziv. Rešitev je seveda več: gibanje se lahko odloči, da se je obdobje razodetij že zaključilo, lahko pa jih poveže z vodstveno vlogo.

Swatos (1993: 195-196) opomni še na splošno razširjeno predpostavko o karizmatičnem voditelju, ki naj bi lahko naredil bistveno razliko v rasti določene religijske skupine. Predstavi tudi alternativno razlago, da lahko skupnost, ki dobro sodeluje in je med seboj tesno povezana, vzpodbudi ter motivira voditelja za boljše delovanje. Taka skupnost sama širi svoje ideje v svojem socialnem krogu lahko tudi neodvisno od sposobnosti voditelja.

5. Za rast je potrebna *visoko motivirana prostovoljna verska delovna sila*. Prispevek prostovoljcev je pomemben ne le za širjenje temveč tudi za krepitev religijskega gibanja na drugih področjih - delo kot nadomestilo za kapital. Nekatera religijska gibanja se poleg neprofesionalne in neplačane duhovščine, tudi za področja vzdrževalnih del, investicij, gradnje zanašajo povsem na prostovoljno delo svojih članov.

Po Starku in Bainbridgu (glej 1987/2007: 240) so pogoji novačenja v veliki meri pogoji za rast gibanja, saj rodni prirastek ne zadošča za naglo rast, kar je potrebno, da novo gibanje v družbi postane stalnica in tudi nadomesti izgubo članov zaradi izstopanja nezadovoljnih. TQM - total quality management je terminologija danes uporabljana tudi med NRG, ki stremijo k učinkovitejši strategiji celovite konverzije članov, ki obsega tudi spremembo vrednot in delovanja članov (Swatos 1993: 196).

6. Rodni prirastek
Če skupina ni sposobna vzdrževati števila članov preko rodnosti, lahko sčasoma z umiranjem prvotne generacije članov, naraščajoča stopnja smrtnosti izniči rast gibanja s pomočjo konvertitov. Nasprotni primer, ko izjemno visoka rodnost zadostuje za širjenje gibanja in gibanje tudi ne izvaja proselitističnih dejavnosti, so Amiši.
7. *Tekmovalnost s šibkejšimi lokalnimi religioznimi organizacijami v relativno ne-reguliranem okolju religiozne ekonomije*

Novo religijsko gibanje bo težko uspevalo v okolju, ki je zasičeno z učinkovitimi in uspešnimi religijskimi organizacijami. NRG so torej uspešnejša v okoljih, kjer so konvencionalna religiozna telesa šibkejša in kjer država omogoča delovanje novih skupin. Novi člani v veliki meri pripadajo skupini religiozno neaktivnih, kar Stark dokazuje s statističnimi podatki iz Kanade za leto 1991, ki kažejo močno in signifikantno povezavo med odstotkom populacije, ki za svojo religijsko preferenco izberejo "nobena" in stopnjo rasti članstva religijskih gibanj kot so Jehovove priče, Mormoni in "para-religije", kamor vključi so gibanja kot so: new age, scientologi, nova misel, satanisti, poganska, rastafarijanska, teozofska in podobno (Stark, 2003/2006: 266).

8. *Vzdrževanje močne notranje povezanosti članov*, obenem pa mora biti religiozna skupina še vedno *dovolj odprta socialna mreža*, ki zmore vzdrževati in oblikovati socialne vezi tudi z nečlani.

Religijska zaveza se vzdržuje preko medosebnih povezav. Ljudje bolj vrednotijo svojo religijo, če jo visoko vrednoti tudi posameznikovo socialno okolje. Nadalje so družbeni odnosi del otipljivih nagrad za sodelovanje v religijskem gibanju - naklonjenost, spoštovanje in družabnost so bistvene menjalne dobrine. Zato bo v religijskem gibanju, ki deluje na podlagi nerednih poznanstev, članstvu primanjkoval občutek zavezanosti gibanju, gibanje pa ne bo uspelo primerno (v obliki socialnih vezi) nagraditi oziroma zadostiti potrebe svojih članov. Po drugi strani, pa imajo nekatera religijska gibanja pretirano notranje vezi med člani, in sicer do te mere, da niso zmožna tvoriti vezi z ne-člani. Kot pravi Stark (2003/2006: 267): "Ljudje se ne pridružijo religijski skupini, ker bi se jim doktrina gibanja iznenada zdela privlačna. Spreobrnejo se, ko njihove vezi z člani pretehtajo njihove vezi z ne-člani - za večino ljudi, spreobrnjenje pomeni uskladitev njihovega religijskega prepričanja z religijskim prepričanjem prijateljev." Če člani nimajo prijateljev izven svoje skupnosti, do takih prehodov ne more priti. Zgodnje krščanstvo je primer, ko močne notranje vezi med člani niso povzročile 'družbene implozije', medtem ko sta Stark in Bainbridge (v Stark 2003/2006: 267) visoko zmožnost vzdrževanja odprtih socialnih vezi opazila tudi pri mormonih.

9. Gibanje bo raslo, dokler bo vzdrževalo *zadostno strogost* in se preko tega tudi ločevalo od svoje okolice

Rast ni odvisna le od pridruženih članov, temveč tudi od tega, ali se nezadovoljne člane ali tiste, ki v gibanje ne sodijo, izključi. Obstaja sicer možnost, da se gibanje prilagodi nezadovoljnim članom, toda v večini primerov to pomeni zmanjševanje strogosti, kar pa ima lahko negativne posledice za rast članstva. Kompromisi so sicer mogoči, toda le ti ne

smejo povzročiti prevelikega znižanja napetosti med gibanjem in okoliško družbo. Študije sekt, ki so prehajale od visoke stopnje napetosti z okolice k nižji, so pokazale na vlogo druge in tretje generacije članstva. Obstaja namreč bistvena razlika med prvo generacijo oz. tistimi, ki so v gibanje vstopili samoiniciativno in tistimi, ki sprejmejo doktrino preko procesa socializacije. Večji ko je delež socializiranih članov, večji je tudi delež tistih, ki želijo strogosti doktrine zmanjšati.

10. *Zadostna socializacija mladih* v izogib odklonom, željam po manjši strogosti doktrine in izstopom, pa tudi z namenom širjenja
- Gibanje mora najti pomembne aktivnosti povezane z vero, ki so namenjene mladim. Kot navaja Stark (2003/2006: 268) glede na obstoječe podatke vsa uspešna gibanja posebno pozornost namenjajo mladim glede na njihovo vero - da jo lahko predstavijo in dopolnjujejo. Gibanja naj bi dobila več od svojih mladih članov, če od njih več tudi zahtevajo. Kot Stark in Bainbridge že leta 1987 omenjata v Teoriji religije (1987/2007: 268) poleg tega "religijske organizacije socializirajo svoje pripadnike po splošnih pravilih, potrebnih za uspešne človeške stike". Od njih zahtevajo osnovno obvladovanje medsebojnih stikov in jih učijo veččin družbene interakcije, kar prinaša koristi obema stranema (širjenje članstva, kompenzatorji). Zato zanju ni presenetljivo, da zapovedi religij določajo tudi številna natančna pravila za stike med ljudmi.

Ko govorimo o Starkovem modelu vzrokov za uspeh ali propad religijskih gibanj se moramo zavedati, da je navkljub želji avtorja po univerzalnosti, potrebno upoštevati izvor samega modela, okolje iz katerega prihajajo gibanja kot tudi okolje v katerega se skušajo ukoreniniti.

V primeru opazovanih NRG gre za teoretski model ameriškega sociologa. ZDA so dežela izvoznica obeh opazovanih NRG, ki se skušata uveljaviti v slovenskem prostoru.

Poudariti je potrebno, da so ameriški religijsko-kulturni vzorec že od njegovega začetka definirali: verska pluralnost, nedržavnost cerkva in protestantski individualizem, sčasoma pa so sledile še značilnosti kot so naraščajoča religijska difuznost, prioriteta pridobljenega verskega statusa pred pripisanim, organizacija cerkva na lokalni in laični ravni. Ločenost države in cerkva je vzrok za marsikatero posebnost, ki jih v drugih vzorcih ni mogoče zaslediti. V ZDA ni bilo izrazitih protiklerikalnih gibanj, izbruhov sekularnih religij, ne političnih strank, ki bi se povezovale z izbrano religijsko opcijo kot tudi ni bilo političnih skupin, ki bi zgornje družbene sloje obtoževale povezave z določeno privilegirano cerkvijo. Je pa za ta kulturno religijski vzorec značilno voluntaristično ozračje, kar je rezultiralo v organizacijskih inovacijah, mnogokrat tudi v obliki sprejetja sproščenih organizacijskih oblik, in visoka

religijska mobilizacija. Ameriški vzorec postreže tudi z neverjetnimi podatki verjetja v kreacionizem kot tudi z dejstvom, da kar 33-50% Američanov v obdobju svojega življenja zamenja religijo, več kot 90% pa jih izjavlja, da verujejo v boga. V primerjavi z Evropo so neverjetno visoki tudi deleži tistih, ki verjamejo v pekel, nebesa, vstajenje in hudiča (Smrke, 1996: 29-38).

Katoliški religijsko kulturni vzorec, kakršnega poznamo tudi v Sloveniji, predstavlja ameriškemu pravo nasprotje. Gre za prevladujoče število katolikov in dominanten položaj rimskokatoliške cerkve, kar je združeno z versko nepluralnostjo in ostro zgodovinsko politično konfrontacijo katoliške in proticerkvene politične opcije. Splošna primerjava obeh vzorcev poda s besedami Kerševana (1995: 169) sledeč rezultat: "...Slovenija je na religijskem zemljevidu uvrščena blizu povprečja, toda vendarle med manj religiozne države, v smeri proti Franciji, Švedski in Češki oziroma dlje od ZDA, Irske ali Poljske, ki označujejo oba pola." Na podlagi podatkov o verovanju v vstajenje, posmrtno življenje in reinkarnacijo smo Slovenci na podlagi podatkov iz leta 1991 med najmanj verujočimi v Evropi, prav tako pa podpovprečno pričakujemo angažiranje cerkva ob življenjskih vprašanjih.

::4. RAZISKAVA

Starkovih (2003/2006: 261-267) 10 razlogov uspeha oziroma propada religijskih gibanj je v okviru racionalne teorije religije inkluziven in pregleden pripomoček, za primerjavo opazovanih NRG. Na podlagi rezultatov bomo lahko nadaljevali s primerjavo teorija - praksa, kar nam bo omogočalo preverjanje veljavnosti dela teorije same.

Ko Stark (2003/2006: 261-267) govori o desetih razlogih uspeha oziroma propada religijskih gibanj mednje uvršča tudi visoko motivirano prostovoljno versko delovno silo in pa tekmovalnost s šibkejšimi lokalnimi religioznimi organizacijami v relativno ne-reguliranem okolju religiozne ekonomije (Stark 2003/2006: 266). Prostor, kjer prevladuje ena izmed cerkva, ki ima poleg tega tudi relativno veliko politično moč, torej po Starku ni idealno okolje za tekmovalnost oziroma za merjenje v uspešnosti.

Da je religijska širitev kompleksen proces, ugotavlja tudi Cavalcanti (2005: 381-382), saj je njegova uspešnost odvisna od prepletanja strukturalnih in osebnih determinant misijonarskega delovanja in konteksta sprejema v gostujoči deželi. Zunanji dejavniki, kot so zgodovinski kontekst gostujoče dežele, stopnja odprtosti religijskega trga in stopnja integracije v svetovno gospodarstvo, postavljajo temeljne pogoje delovanja. Religijske organizacije prispevajo strukturalne komponente za širitev: organizacijske vire, meje doktrine, notranje strukture moči, odobrene strategije pridobivanja novih članov

in dolgoročne načrte. Cavalcanti (2005: 381-382) izpostavi osebni pristop misijonarjev kot tistega, ki v postopku religijske ekspanzije pusti odločilen vtis in je veliko manj raziskan kot drugi dejavniki vpliva. Misijonarji niso birokrati ali uslužbenci, ki bi bili neodvisni od okolice, v kateri delujejo. So nosilci sprememb, lokalnemu prebivalstvu predstavljajo nove ideje, nova intelektualna in organizacijska orodja za dekodiranje njihove lastne kulture. Lahko pa s svojim nerazumevanjem kulture, v kateri so se znašli in s svojim vedenjem, pri prebivalstvu povzročijo odpor. Misijonarji delujejo v okviru strukturnih determinant (doktrinarnih, organizacijskih, kontekstualnih), toda vseeno uspejo personalizirati religijske prakse lokalnih konvertitov. Ta personalizacija lahko podpira ali pa spreminja že uveljavljeno religijsko tradicijo v gostujoči deželi. Prenešene religijske kulture se še vedno soočajo z zakoni nenameranih posledic, toda personalizacija vere preko dela misijonarjev igra pomembno vlogo pri ustvarjanju novih oblik religioznih praks v tujini.

::4.1 Metode

Raziskava temelji na daljšem kontinuiranem opazovanju z udeležbo (v letih 2003-2007), ki je vključevalo eno in več-dnevne izlete, športne dogodke, večerne zabave, dogodke ob praznovanju praznikov, obiskovanje obredja, tečajev ter tudi druženje z misijonarji v njihovem prostem času.

Tečaji angleščine so stalna aktivnost mormonskih misijonarjev, vendar opažam spremembe skozi čas. V letu 1997, ko se je cerkev nahajala še v prostorih na Masarykovi ulici, je bil tečaj povsem posvetnega značaja. Šele radovednost udeležencev je iz "učitelja" izvabila osnovne podatke o tem, kdo so, kaj verjamejo in zakaj so tukaj. Danes so tečaji organizirani drugače in gradivo za učenje črpajo iz Biblije. Lahko sklepamo, da so v prvi fazi misijonarjenja, ko je najbolj pomembno pridobiti zaupanje okolice in se izogniti nasprotovanju družbe, v kateri začenjajo s svojim delovanjem, svoje delovanje prilagodili tem namenom.

Za natančnejšo analizo so bili opravljeni poglobljeni intervjuji z devetimi misijonarji. Pet intervjujev je bilo izvedenih v ZDA z že vrnjenimi misijonarji in 4 intervjuji v Sloveniji z misijonarji, katerih misija še poteka. Od tega je bilo šest misijonarjev Novega Življenja in trije mormonski misijonarji. Misijonarji so sami vzpostavili stik z mano,² z izjemo intervjuja, ki je bil opravljen z mormonskim misijonarjem v ZDA. Nihče od misijonarjev ni zavrnil intervjuja. Zaradi redkosti pojava v Sloveniji bi bil drugačen pristop praktično nemogoč.

---

²Misijonarji ob odhodu imena kontaktnih oseb in njihove kontaktne podatke (telefon, e-mail) predajo novi "generaciji" misijonarjem. Novo Življenje uporablja tudi metodo predaje pisem.

Intervjuji v ZDA so bili opravljeni individualno in so trajali med 35 in 93 minut. Intervjujev v Sloveniji zaradi pravil obeh opazovanih NRG individualno ni bilo mogoče opraviti. Tako so bili opravljeni z dvema misijonarkama hkrati. To se je deloma pokazalo kot pomanjkljivost, saj je bil opazen medsebojni vpliv med intervjuvankami. To bi lahko pomenilo, da bi individualni intervjuji lahko prinesli nekoliko drugačne odgovore. Z mormonskima misijonarkama se je bilo potrebno sestati kar trikrat, saj drugače ni bilo mogoče dokončati intervjuja, zaradi njunih obveznosti. Ocenimo lahko, da je šlo za načrtno planiranje večkratnega poskusa moje spreobrnitve. Kot opaža tudi Wolffe sicer na primeru dogajanja v Veliki Britaniji (1994: 47) gre za težko ohranjanje ravnovesja (sam govori o kristjanih, vendar lahko idejo prenesemo tudi na druge verujoče op. av.) med spoštovanjem in razumevanjem drugače verujočih in vzdrževanjem skladnosti o pomembnosti pričevanja o lastni veri. Če torej to prenesemo na raziskovalno dogajanje, je šlo za vnaprej jasno predstavljen odnos, do katerega so vsi misijonarji pokazali spoštovanje in razumevanje, vendar pa se nihče razen enega niso mogli izogniti pomembnosti pričevanja o lastni veri in so še vedno upali na mojo spreobrnitev ter tudi delovali v tej smeri. Vsi intervjuji so bili posneti in po tonskem zapisu natipkani.

::4.2 Primerjava med opazovanima NRG

Tako na podlagi opazovanja z udeležbo, kot tudi opravljenih intervjujih ugotavljam, da so mormoni izrazito bolje organizirani, tako na področju financiranja kot tudi pri načinu misijonarskega dela. Priprave mormonskih misijonarjev na misijo so bolj kakovostne, časovno daljše. Starše se spodbuja, naj otroke na misijo pripravljajo že v zgodnjem otroštvu. Vsi misijonarji se morajo naučiti slovenskega jezika, izjemo predstavljajo starejši pari. Pri misijonarjih Novega življenja se je zgodilo, da priprav nekateri misijonarji niso imeli, kar vsekakor vodi v večji kulturni šok in večjo verjetnost za razvoj depresije pri misijonarjih. Zanimivo dejstvo je, da misije pri obeh opazovanih NRG financirajo misijonarji sami. Prav presenetljiva pa je primerjava finančnih zahtevkov. Misije mormonskih misijonarjev so občutno cenejše. Misijonarji Novega Življenja imajo možnost izbirati lokacijo svoje misije in v danih možnostih tudi njeno dolžino (več tedenska ali letna). Mormoni te možnosti nimajo. Misija deklet traja 18., fantov pa 24. mesecev, medtem ko lahko starejši pari izbirajo med tema dvema možnostma. Lokacijo misije jim določijo cerkveni voditelji v Salt Lake Cityju. Urnik, pravila in način dela so pri mormonih jasneje in strožje začrtani.

Vsi misijonarji, s katerimi sem opravila intervjuje, so bili vzgojeni v veri, ki jo širijo. Največkrat so mnenja, da gre sicer za čudovito, a hkrati zelo težko

izkušnjo. Pri več kot polovici se je v začetku misije, v lažji ali težji obliki, pojavil kulturni šok. Pri drugi polovici pa lahko govorimo o romantičnem navdušenju, ki se večinoma po določenem času umiri. Ob koncu misije se mnogi ne želijo vrniti domov. Prevladuje občutek, da so tukaj potrebni, da bi lahko storili več. Večina poroča tudi o okrepitvi svoje vere. Vendar pa ne morem zaključiti, da je ta krepitev vere dolgoročne narave. Nekateri navade z misije ohranijo tudi po vrnitvi domov. Prav vsi si želijo na ponovno misijo, zanimiva je želja po ponovni misiji s partnerjem oziroma partnerko. Omenjajo tudi, da jim je misija spremenila pogled na svet in življenje samo. Kot pravijo misijonarji, po misiji bolj cenijo tako materialne kot nematerialne dobrine, bolj so potrpežljivi in odprti za drugačne ljudi. Med najpogostejšimi težavami, s katerimi se soočajo misijonarji so začetni kulturni šok, depresija, utrujenost, osamljenost. Težave lahko povzroči tudi neujemanje misijonarjev med seboj.

Ugotovila sem, da pripadniki obeh novih religijskih gibanj uporabljajo različne načine in strategije misijonarjenja, približevanja morebitnim novim članom. Mormoni so sicer najbolj znani po načinu dela imenovanem "tracking" oziroma od vrat do vrat. Danes pa cerkev svoje misijonarje spodbuja k inovativnim pristopom, med katerimi sem opazila poslikavo tal, petje na Prešernovem trgu, učenje plesa, študentske dejavnosti in drugo. Misijonarji Novega Življenja se glede na to, da je njihova ciljna skupina študentska populacija, zadržujejo predvsem v okolici fakultet in študentskih naselij. Tam pristopijo do nekoga bodisi med kosilom, prostočasnimi aktivnostmi ali vprašajo za smer (četudi niso izgubljeni), opravljajo pa tudi kvazi - ankete.

Zanimiv je način kombiniranja misijonarskega dela z uporabo interneta. Tako lahko danes nekdo obiše internetno stran Cerkev Jezusa Kristusa svetih iz poslednjih dni v slovenskem jeziku, že naslednji dan pa mu misijonar prinese Mormonovo knjigo, če le obiskovalec označi, da jo želi prejeti, in tudi pusti svoje osebne podatke. Pred nekaj leti mormoni na misijah niso smeli dostopati do interneta, v letu 2007 pa so že lahko pošiljali sporočila v povezavi s svojim delom. Uporaba mobilnih telefonov je mormonskih misijonarjem prepovedana. V stanovanjih uporabljajo stacionarne telefone. Tukaj lahko opazimo očitno razlikovanje od teorij, ki zatrjujejo, da so NRG fleksibilna pri uporabi novih sredstev komuniciranja. Misijonarjem prepoved uporabe mobilnih telefonov otežuje njihovo delo. Vsekakor pa ne moremo spregledati premika k uporabi elektronske pošte, kar bi lahko označili kot premik k fleksibilnosti tudi tega NRG.

Misijonarji Novega Življenja imajo vseskozi omogočen dostop do interneta v svojem stanovanju in uporabljajo elektronsko pošto tudi za kontaktiranje študentov. Ena od misijonark me je tako obvestila o svojem prihodu v Slovenijo. Preko elektronske pošte sem prejela tudi odgovore na nekatera vprašanja.

Misijonarji lahko uporabljajo mobilne telefone. Tako preko besedilnih sporočil (sms-ov) ljudi redno obveščajo o dogodkih, ki jih organizirajo.

::4.3 Empirično preverjanje Starkove teorije

Obe opazovani novi religijski gibanji sta v Sloveniji relativno neuspešni. Mormoni, kljub temu, da so v Sloveniji prisotni že od leta 1990, niso pridobili več kot 300 članov, večinoma v Ljubljani, Kranju, Celju in Mariboru. Novo Življenje je v Sloveniji prisotno od leta 1997, vendar pa več kot o nekaj članih (pogojno rečeno) ne moremo govoriti. Starkovih deset dejavnikov uspeha oziroma propada religijskih gibanj daje dober vpogled na področja, kjer bi lahko iskali morebitne razloge za njihov neuspeh in istočasno preverjali teorijo samo. Tako Novo Življenje zahteva od slovenskemu prostoru najbližjega katolicizma manjši odklon v verovanju kot mormoni. Ti se precej oddaljijo z dodatno sveto knjigo (Mormonova knjiga) in z verovanjem v razodetje Jospeha Smitha, prepričanjem v nastanek novega Jeruzalema na Ameriški celini (kar je še posebej tuje), prav tako je radikalno drugačna organizacija, precej drugačna je tudi predstava o posmrtnem življenju.

V okviru teze o ne-empiričnosti doktrin (Stark 2003/2006: 262) nobeno od opazovanih NRG nima v svojih doktrini natančnih datumov prihoda konca, medtem ko se pri strogosti kažejo razlike. Plačevanje desetine je tako ena izmed zahtev, ki je v slovenskem okolju vsekakor težje sprejeta, vendar pa jo mormoni prakticirajo. Novo Življenje niti nima rednega članstva, da bi jo lahko plačevali, vendar misijonarji, ki so delovali tukaj, doma plačujejo desetino. Mormonska doktrina je v primerjavi s prepričanju Novega Življenja strožja. Mormoni namreč prepovedujejo uživanje alkohola, kave, pravega čaja, in seveda drog. Novo Življenje nima tako restriktivnih pravil glede alkohola (v zmernih količinah) in čaja. Oboji pa ne odobravajo kajenja ter ločitve, so proti splavu ter spolnosti pred zakonsko sklenitvijo zveze.

Izbor avtoritete je pri mormonih jasno določen. Ko prerok umre, je za novega preroka izmed 12 apostolov imenovan tisti, ki je apostol že najdlje. Lokalni voditelji so imenovani s strani območnih - gre torej za jasen sistem hierarhije. Pri Novem Življenju je vodstvo nejasno definirano, v Sloveniji je voditelj Don, misijonar ameriške narodnosti, ki ne govori slovensko. V kolikor religijska skupina verjame v razodetja in govorjenja "v jezikih" je to velik izziv avtoritetam, saj obstaja verjetnost, da bodo različni člani "doživeli" različna razodetja, kar lahko vodi v razkol skupine. Skupina se lahko temu izogne s pozicijo, da je vsa resnica že bila razodeta. Rešitev je tudi v splošnem priznavanju povezave med razodevanjem novih resnic in vlogi voditelja, kot je ta dilema rešena pri mormonih (Stark 2003/2006: 265).

Obe NRG imata zaledje vernikov, ki je pripravljeno ne le prostovoljno pridobivati nove člane, temveč so za to tudi pripravljene nameniti precejšnja sredstva. V obeh NRG so člani aktivni tudi pri čiščenju prostorov, organizaciji dogodkov itd. V Sloveniji se Novo Življenje obrača na mlade ljudi in na visoko mesto postavljajo tradicionalne vrednote kot so velika družina, sklenitev zakonske zveze. Prav tako je velika družina vrednota pri mormonih, veliko število otrok pa blagoslov. V Sloveniji je med njimi ob nedeljskih obredih mogoče zaslediti vse starostne skupine, tako upokojence, kot tudi mlade družine z otroki. Obe NRG torej izjemen poudarek namenjata družinskemu življenju in spodbujata večje število otrok, kar pomeni, da se zavedata pomembnosti Starkove 6. dimenzije - rodnega prirastka.

Opazovani NRG delujeta v slovenskem prostoru v enakih pogojih (okolja) - glede na močno prevladujočo RKC - torej ne v najbolj optimalnih. Država NRG dopušča, vendar jih, glede na prevladujoče cerkve, postavlja v podrejen položaj.

Novo Življenje ima visoko zmožnost oblikovanja vezi z nečlani, vendar pa je notranja povezanost relativno šibka, in po Starku lahko to razložimo s pomanjkanjem strogosti. Težava je tudi v tem, da pravzaprav ni članov, ki bi se stalno udeleževali raznih aktivnosti in tako gibanje torej ne zadovoljuje potrebe po družbenih vezeh svojih privržencev. Med mormoni pa je z višjo stopnjo strogosti po Starku povezana tudi višja stopnja povezanosti med člani, vendar ni tako visoka, da bi ogrozila tvorjenje novih socialnih vezi izven skupnosti. Na srečanjih je opazna razlika med opazovanima NRG: pri Novem Življenju je velik poudarek na posameznikovi razlagi razvoja odnosa med njim in bogom, medtem ko je pri mormonih večkrat poudarjeno, kaj cerkvena skupnost nudi svojim članom (obiske, pomoč starostnikom, pomoč pri iskanju zaposlitve, pri učnih, finančnih in drugih težavah...).

Opuščanje določenih pravil, kar je bilo opaženo tudi pri mormonih, po Starkovem mnenju ne bo ugodno vplivalo na delovanje NRG. Pomanjkanje strogosti pa naj bi tudi razlagalo neuspešnost Novega Življenja.

Nedeljske šole so sredstvo zagotavljanja zadostne socializacije mladih. Medtem ko imajo mormoni dve starostni skupini za otroke od 4 do 7. leta in za mlade od 8. do 12. leta zaradi majhnega števila otrok, pa je Novo Življenje pravzaprav v celoti namenjeno dejavnostim mladim, organizirajo srečanja članov, ko igrajo odbojko, ameriški nogomet, vendar pa nimajo aktivnosti za mlajše otroke, saj jih njihovi člani pravzaprav nimajo (z izjemo misijonarske družine).

Davis (2004: 33) navaja pet dejavnikov, zakaj Cerkev Jezusa Kristusa svetih iz poslednjih dni navkljub doktrini o ponovnem prihodu odrešenika ni propadla: ni bilo določenega datuma prihoda, razvijali so se novi cerkveni rituali, ki so usmerjali religijsko energijo, pomembna večina je preživela prerokovo smrt,

evropski spreobrnjenci so okrepili zavest skupnosti, novi teritoriji in vodstvo pa sta jih izzvala, da so preživel.

::5. RAZPRAVA IN SKLEPI

Opravljeni intervjuji dajejo bogat vpogled na ožje področje novo-religijskega dogajanja, še natančneje misijonarskega dogajanja v slovenskem prostoru. Glede na dejstvo, da je bilo opazovanje dolgoročno, so bile opažene tudi spremembe skozi čas. Trend pri obeh opazovanih NRG se giblje v smeri rahljanja pravil (npr. prepoved samostojnega izhoda pri Novem Življenju in dovolitev dostopa do interneta v določenih primerih pri mormonih). Po Starku (2003/2006: 261-267) to ne vodi k večji uspešnosti. Dejstvo je, da olajšuje vsakodnevno delo misijonarjem, vendar o učinkih zaenkrat ne moremo govoriti.

Na podlagi zbranih podatkov nikakor ne moremo pritrdjevati oziroma naprotoovati Starkovi teoriji, lahko pa ugotavljamo na katerih mestih se njegova teorija ujema z empiričnimi dejstvi. Trdimo lahko, da so na podlagi naštetih desetih dejavnikov mormoni poleg edinega dejavnika, ki se nanaša na tekmovanje v relativno nereguliranem okolju religiozne ekonomije, na katerega nimajo vpliva, v neugodnem položaju le v odnosu do ohranjanja kulturne stalnosti z običajnimi verovanji družbe. Znatno odklon predstavljata verovanje v Mormonovo knjigo in razodetje Josepha Smitha. Po drugi strani pa Novo Življenje odstopa od idealnih pogojev na področju, kot so vzdrževanje napetosti in strogosti, vzpostavitev legitimnih voditeljev, notranja povezanost članov. To dejstvo pritrdjuje teoriji, saj kljub relativni neuspešnosti obeh NRG, pri mormonih lahko govorimo o rednih članih in njihovih dejavnostih, medtem ko pri Novem Življenju težko govorimo o nekaj stalnih udeležencih srečanj, čeprav je potrebno opozoriti tudi na dejstvo, da samo članstvo v opazovanih NRG ni razumljeno na enak način. Starkova postavka (2003/2006: 259-270), da imajo religijska gibanja z manjšo strogostjo tudi manjšo notranjo povezanost članov, se prav tako ujema z rezultati opazovanj pri Novem Življenju.

Kljub temu je potrebno še enkrat poudariti, da omenjena raziskava ne omogoča vsesplošne potrditve teorije, kar je za področje religije tudi težko doseči, vsekakor pa je korak v to smer.

Še enkrat velja opozoriti na že omenjene časovne spremembe, ki lahko morebiti privedejo do nepredvidenega. Tako bo spremljanje dogajanja v prihodnosti med drugim zanimivo tudi z namenom nadaljnje primerjave skladnosti teorije z empiričnimi dejstvi, k čemur sta nas že leta 1987 v Teoriji religije povabila Stark in Bainbridge.

Že tedaj sta tudi opozorila na dejstvo, da skupine pogosto novačijo posameznike, ki nimajo drugih družbenih vezi, saj je take ljudi pogosto lažje

pridobiti, vendar pa opozarjata, da so t.i. “kronični družbeni izoliranci” slabi novi pripadniki, saj ne zagotavljajo dostopa do družbenih omrežij, prek katerih bi skupina lahko rasla. Skladno s teorijo in preko pogovorov s konvertiti ugotavljam, da so med njimi dejansko t.i. “družbeni izoliranci” (priseljenci v mesto, s potrganimi družbenimi vezmi in osamljeni, predhodno depresivni).

Sicer jasnemu modelu je mogoče očitati nekoliko nejasno razliko med 3. in 9. točko, kjer gre po mojem razumevanju za razliko med stanjem in vzdrževanjem zadostne stopnje napetosti z okolico in strogosti do svojih članov in bi potemtakem lahko bili združeni v eno samo.

Med možne vzroke neuspešnosti NRG sama prištevam zapostavljeno vlogo žensk v obeh opazovanih NRG, skrivanje za izrazom društvo (v primeru Novega Življenja) in pa majhno število članov obeh NRG. Glede na dejstvo, da so “potrošnice” religije v večini ženske, bi bilo zanimivo opazovati morebitne posledice sprememb v dojemanju vloge ženske v NRG za njihovo rast. Številčnost lahko pomembno vpliva na privlačnost NRG za potencialne nove člane. V primeru Novega Življenja se je pokazalo, da so imeli veliko število krstov v času, ko je bila v Sloveniji šestnajst članska ekipa misijonarjev (najštevilčnejša do sedaj), čeprav je bila tu le osem tednov.

Nazadnje velja omeniti tudi opaženo nelagodje številnih študentov, ki so prišli na različne dogodke, ki jih je prirejalo Novo Življenje, v prepričanju, da gre za posvetno društvo. Na srečanjih sem tako več kot enkrat srečala le nekaj oseb. T.i. religijsko mimikrijo (Smrke, 2007) pa uporabljajo tudi mormoni, saj s plakati vabijo v “mladinski center namenjen učenju in zabavi” in na brezplačne tečaje jezikov. Vse te dejavnosti tako pri mormonih kot tudi pri Novem Življenju vključujejo poduk o verovanju, molitev in osebne izpovedi. Mimikretičen pristop³ torej ni pozitivno sprejet in morda navkljub začetnemu večjemu številu udeležencev, vodi v večji neuspeh kot odkrito novačenje. Kar je zagotovo še eno vprašanje, ki nas bo lahko zaposlovalo v prihodnje.

³Več o religijski mimikriji glej Smrke (2007): *Družbena mimikrija*. Ljubljana: FDV.

::LITERATURA

- Ballard, M. Russell (1993): *Our Search For Happiness, An Invitation to Understand The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints*. Salt Lake City: Desert Book Company.
- Beckford, James (2003): *Social Theory & Religion*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cavalcanti, H. B. (2002): "The right faith at the right time? Determinants of protestant mission success in the 19th-century Brazilian religious market". *Journal for the Scientific Study of Religion* 41(3), str. 423-438.
- Cavalcanti, H. B. (2005): "Human Agency in Mission Work: Missionary Styles and Their Political Consequences. *Sociology of Religion*". Povzeto 17. aprila 2007 s strani <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=0&did=943664421&SrchMode=1&sid=3&Fmt=6&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1176795201&clientId=16601>.
- Clarke, Peter (2006): *New religions in global perspective: A Study of Religious Change in the Modern World*. Oxon: Routledge.
- Davis, Douglas J. (2004): "The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints (Mormonism)". V: Christopher Partridge (ur.): *Encyclopedia of New Religions*. Oxford: Lion Publishing, str. 32-35.
- Introvigne, Massimo (2001): "The Future of Religion and the Future of New Religions". Povzeto 5. marca 2007 s strani http://www.cesnur.org/2001/mi_june03.htm.
- Kerševan, Marko (1995): "Religija in Slovenci". V: Flere, Sergej in Marko Kerševan, *Religija in sodobna družba*, str. 160-187.
- Russell, James C. (1996): *The Germanization of Early Medieval Christianity: A Sociohistorical Approach to Religious Transformation*. Oxford: Oxford University Press.
- Smrke, Marjan (1996): *Religija in politika, Spremembe v deželah prehoda*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Smrke, Marjan (2000): *Svetovne religije*. Ljubljana: FDV.
- Smrke, Marjan (2007): *Družbena mimikrija*. Ljubljana: FDV.
- Stark, Rodney in Bainbridge, William Sims (1987/2007): *Teorija religije*. Ljubljana: FDV.
- Stark, Rodney (2003/2006): "Why Religious Movements Succeed or Fail: A Revised General Model". V: Lorne L. Dawson (ur.): *Cults and New Religious Movements*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd, str. 259-270.
- Swatos, William H.jr. (1993): "Back to the Future: Applying Sociology of Religion". V: William H. jr. Swatos (ur.): *A future for Religion? New Paradigms for Social Analysis*. Newbury Park: SAGE Publications, Inc, str. 185-202.
- Škafar, Vinko (2001): "So to res ponudbe? Mormoni". V: Ognjišče, oktober 2001. Koper: Ognjišče d.o.o., str. 82-83.
- Wolffe, John (1994): "And there's another country...: religion, the state and British identities". V: Parsons, Gerald (ur.): *The Growth of Religious diversity. Britain from 1945*, vol.II, Issues. London: Routledge, str. 85-121.